

kapcsolatban juthat (Heimbach, B. Schmid). Felmerül ez a kérdés: hogyan értjük meg a valót. Ezzel a kérdéssel a substantia (anyag, erő) fogalmára vezethetjük a tanulót. Az okság problémájának ismeretelméleti része és az a *priori* fogalom megismertetése egy-egy természeti törvény tárgyalásakor kerülhet elő. Fel kell vetnünk a célszerűség kérdését. A tanuló belátja, hogy a biológiában a célfogalomnak uralkodó helye van. De rá kell mutatni a tiszta célszerűségről való felfogás gyöngéire. Ezekre példákat hozunk fel s így eljutunk a fejlődés tanra. Rá kell mutatni a tudás és föltevés viszonyára, azok helyes felfogására. A fejlődés mellett és ellen szóló tények és az élet problémája is szóba kerülnek. Hogy a mai *lélektan* mily mértékben befolyásolta a természettudomány, erre elég a pszichofizikusokra gondolnunk. A fizikában a fény- és hangtűneményekkel kapcsolatban tárgyalni kell a hallási és látási érzeteket. De lélektani szempontból nagyobb jelentőségű a biológia. B. Schmid lélektani tanításait állatelettani kísérletekre alapítja. Így a tanuló határozott példák alapján megismeri a lelki élet legegyszerűbb elemeit. Az állati agyon végzett kísérletek a pszichofizikai párhuzamosságra vezetnek. Az etikára és esztétikára a természettud. oktatásnak kisebb hatása van. Azonban mégis van *etikai* hatása is. Megtanít az igazságnak engedelmeskedni, a jogosulatlan véleményekről lemondani. *Esztétikai* téren pedig a természet szépségének gyakori szemlélése, az abban való elmerülés rávezeti a tanulót arra, hogy a szép terén való törvényszerűséget keresni kezdje. P. L.

A **kényszer-gimnázista** egyike az igen jellemző tanuló-típusoknak (Pharus 1916 : 1. f.). A tanulásra az ilyennek kevés a képessége, már az elemi iskolában sem tartozott a jobbakhoz. A gimnázium egyes tantárgyait egyáltalában nem tudja felfogni. Szeretné azokat kikerülni, bizonyos gyakorlati érzék inkább az üzlet felé vonzza, eziránt érdeklődést mutat. Szülei azonban magasabb hivatást akarnának számára. Legyen hivatalnok vagy katonatiszt, e célból minden eszközzel segítik, bármely pénzbeli áldozatra készek. Naponként megy az instruktor, de a fiú előmenetele azért nem javul; sőt ellenkezőleg, érdeklődése, önálló foglalkozása mindinkább csökken; hisz tudja, hogy házi tanítója elvégzi helyette a munkát. Amikor saját erejét kellene kimutatnia, egészen tehetetlen. Ezért gyakran feddik. Ez a hangulatát még közönyösebbé teszi; legfeljebb azt gondolja, szülei talán mégis megunják egyszer. Napról-napra kevesebb érdeklődéssel megy házi tanítója munkájával iskolába. Tanítás közben ugyanis, részben kínos órákat él át; tanítójának bosszúságot, kellemetlenséget okoz. Nem érdeklődik és nem tud figyelni. Átengedi magát a testi fejlődéssel járó érzéseknek; türelmetlenül lóbálja ide-oda a lábát; kezét azzal foglalkoztatja, hogy ceruzájával, könyvével játszik vagy füzetébe firkál. Ha valamelyik tanítója nem szigorú, akkor rejtett ásitással és több-efélével komolyabban is zavarja az oktatást. A feddést és büntetést lassanként úgy megszokja, hogy mindent közömbösen hagy magán átsurranni; időközönként arra gondol, hogy úgy kell szüleinek, minék járójuk tovább is iskolába. Ha a tanítás befejeződik, hallható módon fellelékzik, összecsapja könyvét és füzetét, tollát és ceruzáját pedig elhajtja. Gyorsan távozik a tanteremből, hogy a mozgás és cselekvés szükségletének eleget tegyen társaival való kergetőzésel. Naponként számlálja, hány nap van még a szünidőig, az év végéig. Ha a hó utolsó napjaiban ismételtlen rovást kap, akkor azzal az öntudattal viszi haza bizonyítványát, hogy ez szülei és házi tanítója hibájának az okmánya. Az előre látott civódást, veszekedést úgy kerüli el, hogy hazulról gyorsan eltávozik és csak későn este tér vissza otthonába. Minél kevesebbet tanul az iskolában, annál inkább törekszik barátai társaságában érvényesülni; ő gondolja ki a sületlen csínyeket, kiváló részt vesz ezek végrehajtásában s általában bizonyos vezérszerepre igyekszik társai közt. Ehez ideje és testi ereje is van. Szívesen vesz részt a sportban is, ha ugyan sok gondolkozás nem szükséges

hozzá. A vallás-erkölcsi élet nem foglalkoztatja komolyan. Világnézeti kérdésekkel nem törődik, a vallásoktatás iránt egészen közönyös. A szentségekhez való járulás, az istentisztelet látogatása és az ima is terhére van; ezek alól, amikor csak teheti, kivonja magát. Erkölcsi tekintetben is számos hibája van. Mivel semmiféle szellemi kérdés iránt nem érdeklődik, sok ideje marad az érzéki érzelmekkel való foglalkozásra; testi ereje is bűnös tevékenységre ösztönzi, barátai előtt nyers, durva elbeszélésekkel s csintalan kalandok leírásával heneceg, amikre pedig alkalma sem volt. A hazugsággal különösen megbarátkozik. Így él és serdül ifjúvá. Az életre való előkészülés ideje azzal telt el, hogy nem teljesített semmit s az élet minden követelményéről egyre közönyösebben gondolkodott. Minden becsúgyát elvesztette s ezzel együtt elmúlt régi kedve is a gyakorlati hivatás iránt, mert az ilyen pályát most már szűgyennek tartja s különben is ehhez már túlságosan elkényelmesedett. A kényszer-gimnázista majd az elégtelenek közé tartozik, hacsak az élet kemény leckékben nem részesíti.

P. J.

VEGYES.

Óvodai szemléltető képek. A v. és közokt. miniszterium a népiskolai szemléltető képek első sorozata után (l. M. P. 1916. évf.) most a kisdudóvódk használatára adott ki 15 színes szemléltető képet. Ezek: Betlehemesek (Bakky L.), Hamupipóke, A csillagtallérok (Bálint Gy.), Egerek gyűlése (Dohányos T.), Kis kacsá fürdik, Husvétii nyulacsák (Ertl G.), A kis libapásztor (Hagyik J.), Mulatnak a bogarak (Kaliczky J.), Hüvelyk Matyi, A róka és a holló (Kovács K.), Jancsi és Juliska (Paulovics P.), Hófehérke (Rakssányi D.), Asztalos-műhely (Varga N.), Lakodalmas menet (Varga N. és Várady I.), Piroska és a farkas (Várady I.). — E képeket bizonyára megkedvelik a gyermekek, ha ügyes óvónők megértetik velök. Ez azonban nem lesz mindig könnyű. Városi gyermeknek idegen a lakodalmas menet, kevés tud érdeklődni az asztalos műhelye iránt is. Remélhetően kellő sorrendet tartanak majd az óvónők a képek használatában; ezek a megfigyelés nevelésének jó segítségei lehetnek.

A gyermekek és a háború. A M. Gyermektanulmányi Társaság 1914. évi adatgyűjtését most megismétli s a nyerendő adatoknak a régiekkel való összevetéséből — mint a kérdőív mondja — egyebeken kívül ama kérdés vizsgálatához remél gazdag anyagot, hogy «milyen az összefüggés természete a különböző életkorokban a társadalom és a gyermek lelke között». E nem valami szerencsésen fogalmazott cél érdekében a következő kérdéseket intézik az elemi, középfokú és szakiskolák, valamint a kisdudóvó és gyógyító pedagógiai intézetek növendékeihez: 1. Mi a legnagyobb vágyad? Miért? 2. Miért harcolunk mi magyarok és szövetségeseink a világháborúban? 3. Miért harcolnak az ellenségeink? 4. A világháború mely eseményei hatották meg lelkét leginkább? Miért? 5. Mi lesz a haszna vagy kára ennek a világháborúnak? 6. Milyen békét óhajt? 7. Ha idő van, rajzolják le a tanulók (színes ceruzákkal) a csatát és 8. a békekötést. — Mintegy kiegészítésül a tanulókkal fejlapot töltenek ki. A fejlap rovatai ezek: 1. A tanuló neve. 2. Osztálya. 3. Születésének helye, ideje (év, hó, nap). 4. Szüleinek foglalkozása, lakóhelye. 5. Vannak vagy voltak-e hozzátartozói a háborúban? Mi történt velük? 6. Van-e valamely kenyérkereső foglalkozása? Mi az? Mennyit keres? 7. Mikor végzi a kenyérkeresetét? A napnak melyik szakában? Általában mennyi időt fordít kenyérkeresetre? 8. Mi készteti arra, hogy kenyérkeresettel foglalkozzék? 9. Volt-e a háború előtt ilyen kenyérkereső foglalkozása? Miért? Vagy miért nem? 10. A pénzkereső foglalkozásnak észreveszi-e